

Landevejen og manegen

En skitse af dagligliv i cirkus

Af Susanne Lisewski Svendsen

Cirkusforestillingen er duften af savsmuld, farverig underholdning og festlig musik. I manegen danser artisterne på hesterygge, jonglerer med tallerkner, falder på halen i store kar fyldt med vand og kaster sig ud i det tomme rum højt til vejrs under cirkuskuplen. Fornuftens grænser ophæves, og publikum ledes ind i øjeblikkets oplevelse af skønhed, latter og gys.

Det er underholdning, som i sin nuværende form har været en del af vor kultur gennem de sidste århundreder. Den dag idag fascinerer det mange og er elsket af snart sagt ethvert barn. Livet i cirkus, som det former sig, når projektørerne ikke er tændt, kender publikum – vi bofaste – derimod kun meget lidt til. Det er en verden på hjul. Den ene dag er den her, den næste er den væk. Øjeblikkets oplevelse er dobbelt.

Cirkus er en del af den etablerede underholdningskultur samtidig med, at cirkusfolket på forunderlig måde lever delvis udenfor vort samfund. Menneskene i cirkus kan for os, det bofaste publikum, måske synes som en homogen forsamling af legende individer, der lever det frie rejseliv.

I det følgende skal løftes en lille flig ind til den mærkværdige cirkusverdens almindelige dagligdag, hvor sommerhalvårets rejse og optræden er grundlaget for livsstilens opretholdelse (1). Landevejen og manegen er de to rum, hvor cirkusfolkets liv udspiller sig. Det er tillige kendetegn for en tilværelse, som netop gennem rejsen og optræden adskiller sig markant fra publikums måder at leve den daglige tilværelse.

Rejsen - den daglige og den evige

I det tidlige morgenlys bryder cirkus op og bevæger sig ud på landevejen. Hver morgen gennem et landskab, som er lidt anderledes end den forrige morgen. Bid for bid et lille stykke daglig vej, som ved sæsonens slutning er blevet til adskillige landsdele og ca. 15000 kilometer.

I 1900-tallets første årtier lå et cirkus som regel mellem tre og syv dage på den samme lokalitet. Cirkusteltene kunne dengang rumme mellem 800 og 1000 mennesker, mens teltene idag har plads til ca.1400. Målt i publikumsantal vil det sige, at én udsolgt forestilling idag kræver 400-600 gæster mere end en udsolgt forestilling ved århundredets begyndelse (2).

Hver ny plads er selvsagt det samme som en ny lokalitet. Det er i cirkus først og fremmest ensbetydende med et nyt publikum. Hvornår man rejser igen, er afhængig af, hvor mange tilskuere, der formodes at være det pågældende sted. De kommer imidlertid ikke ganske af sig selv. På hvert nyt sted skal forestillingen annonceres og opreklameres. Der er ansat plakatomsættene ene og alene for at gøre den lokale befolkning opmærksom på forestillingen. Hele deres arbejdsdag går med at opsætte plakater på offentlige steder i den næste lokalitet, cirkus skal gæste. Samtidig sørger pressesekretæren for omtale i medierne. En talemåde lyder:

»Kommer der mange mennesker til en cirkusforestilling, så er det fordi programmet er godt.

Kommer der derimod kun få, så er det fordi reklamen er dårlig«.

(Dansk plakatomsætter)

Reklamen er meget vigtig og kilde til mange trakasserier. Desuden har vi nu medieindustrien, som i stor udstrækning dækker folks lyst til underholdning. Det menes i cirkuskredse, at der i dag kommer færre gæster end tidligere.

Nutidens danske cirkus rejser så godt som daglig i sommersæsonen. Kun i større byer som f.eks. Århus og Odense eller ved populære badesteder som Blokhus kan cirkus blive det samme sted i flere dage eller i ganske enkelte tilfælde uger. Et af de karakteristiske træk for cirkus i Danmark er derfor den nødvendige, næsten daglige rejse i sommersæsonen.

Det kan være en stemningsfuld morgenoplevelse, men rejsen er også en tids- og energikrævende del af arbejdslivet. Selve turen tager i Danmark som oftest mellem tre kvarter og halvanden time.

Kolonnen af direktionsvogne, teltlad og dyrevogne forlader pladsen først. Arbejderne har taget teltet ned og pakket sammen sent om aftenen efter forestillingen. Vel ankommet til den nye plads tidligt om morgenen rejser de teltet igen. Sammenlagt er de otte til ti timer i døgnnet beskæftiget med arbejde, som er betinget af rejsen.

Artistfamilierne, som ikke har dyr, forlader pladsen senere end kolonnen. De har forholdsvis lidt arbejde i forbindelse med turen. Ikke desto mindre tager nedpakning, kørsel og udpakning dog mellem tre og fire timer af

Cirkus Arena. (Foto: Torben Christensen).

deres dag. Den daglige rejse strækker sig således over forholdsvis få kilometer men betyder umådelig mange arbejdstimer i dagliglivets cirkus.

For artistfamilierne er rejsen imidlertid ikke kun den daglige tur fra plads til plads. Det er også den evige rejse. Artistlivet indebærer rejsen fra et cirkus til det næste og det næste. Set i livsperspektiv er den evige rejse lig med engagementer og dermed med livsstilens opretholdelse. I artistfamilien betegner man sig selv som »rejsende«, mens vi andre bofaste er »private«. »Rejsende« er familier, som igennem flere generationer har bevæget sig fra engagement til engagement, hele tiden til andre cirkus og nye steder. Mindst en gang hver halve år og ofte tiere ankommer familien til et nyt engagement og dermed til et nyt cirkussamfund, hvor de skal finde sig til rette.

Pladsen - en omrejsende by og dens centrum

Stedet, som cirkuspladsen befinder sig på, skifter næsten dagligt, og alligevel er pladsen – paradoksalt nok – hele tiden det samme sted. De mennesker og dyr, som bor der, er de samme. Teltene, beboelsesvognene og bilerne er de samme. Ligesom måden, det hele placeres, er den samme.

En beskrivelse af pladsens ideale orden må begynde med facadevognen. Den har billetsalg i den ene side og udhængsskabe med fotografier af fore-

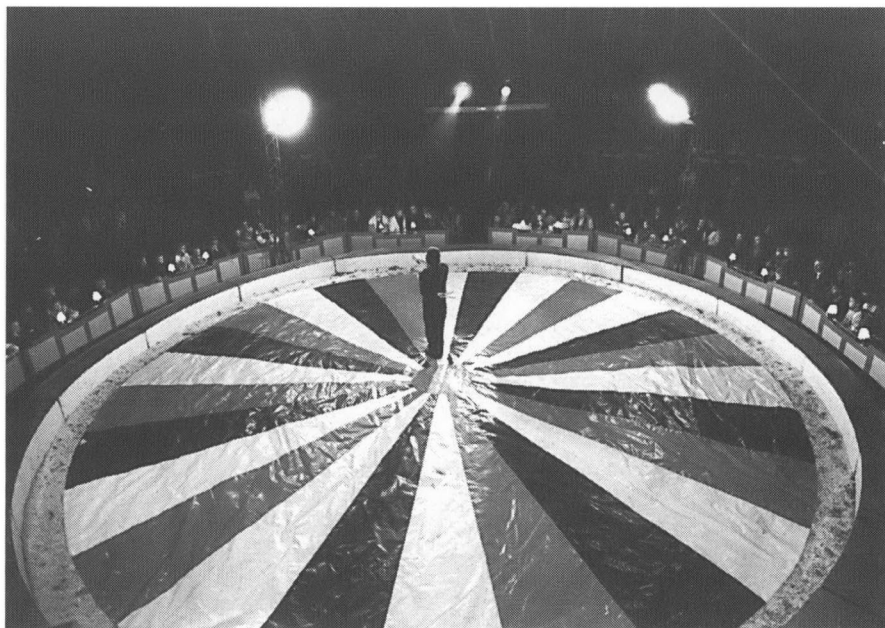
Cirkus Dannebrog (Foto: Jydsk Skolefoto).

stillingens numre i den anden side. Midt i facadevognen er indgangen til pladsen. Den er portalen til cirkus.

Indenfor ligger det runde telt. Heri findes det absolutte midtpunkt for tilværelsen, nemlig manegen. Når cirkus ankommer til et nyt sted, begynder arbejdet med, at teltmesteren markerer manegens centrum med et jernkryds. Fra dette punkt måles ud, hvor teltets master skal anbringes, og siden placeres hele cirkusbyen i forhold til dette midtpunkt.

Når teltet er færdigopstillet, ligger det ikke stille og ubrugt hen, indtil publikum ankommer. Tværtimod så tages det i brug med det samme. Dagen igennem træner skiftende artister i manegen, og samtidig er teltet stedet, hvor man mødes til en lille snak. Især de unge artister hvisker sammen på tilskuerspladserne og pjatter og flirter i ryttergangen bag manegen.

Hen under aften strømmer publikum gennem facadevognen og indtager efterhånden stole og bænke rundt om manegen. Direktørens fløjte lyder. Musikken spiller op, og projektørene tændes. Forestillingen, døgnets højdepunkt, i teltet kan begynde. Alle i cirkus er klar.

Cirkus Dannebrog. (Foto: Torben Christensen).

»Jeg har altid den der sitren, når jeg skal ind, for manegen er noget særligt - for de fleste artister, tror jeg...De der syv minutter man har, de skal helst gå perfekt. For det ville være synd, når man forbereder sig fra morgen til aften, og så går det ikke... Det er jo faktisk også de syv minutter, jeg får mine penge for, selvom jeg har arbejdet hele dagen med dyrene herude...Så bagefter, efter manegen, så har man gjort sit daglige brød, og så slapper vi af, sådan.«
(Fransk/dansk artist)

Publikum oplever gennem hver af de korte numre, som vises i manegen, morskab eller spændning i øjeblikkets oplevelse. Artisterne fremfører numrene, og i de få minutter rummes både kulminationen på en hel dags arbejde med rejse og træning, og en præsentation af resultaterne opnået gennem mange års træning.

Manegen er central. Det er her, der trænes og optrædes. Tillige er det stedet, hvor informelt samvær foregår i løbet af dagen. Ligesom det ofte er i manegen, at store familiefester som bryllup og barnedåb afholdes. Manegen og dens cirkel har en næsten sakral betydning. Den er i både direkte og overført betydning centrum for tilværelsen på cirkuspladsen.

Placeret i en firkant rundt om teltet bor pladsens indbyggere. Foran på begge sider af facadevognen bor direktørfamilien i direktionsvogne. På venstre langsides af pladsen lever artistfamilierne i deres egne beboelsesvogne, mens musikerne og teltarbejderne sammen med dyrepasserne og reklamefolkene bor på højre langsides i cirkusets mandskabsvogne.

»Når pladserne er meget små, så står jeg altid udenfor og dirigerer dem ind. Så er det mig, der bestemmer, hvor de skal stå lige den dag. Men når pladserne er store nok, så kender de allesammen linjen og ved præcis, hvor de skal være. Fuldstændig ens, den samme plads hver evige dag. Det er bestemt fra den første dag, ikke. Nu f.eks. én artistfamilie, de har meget pæne vogne. Dem sætter jeg så foran, ikke. Alt, hvad der er pænt, det skal være oppe foran, og så kan skrottet så være bagi, ikke«.

(Dansk teknisk direktør)

I hvert kvarter opstilles vognene hver dag i samme rækkefølge, så alle hele tiden har de samme naboer. De artistfamilier, som har dyr, bor altid bagest på pladsen tæt op af staldteltene. Blandt familierne, som ikke har dyr, er det dem, der har de flotteste biler og beboelsesvogne, der bor tættest på direktionsvognene og dermed indgangen, hvor publikum kommer forbi. Den artistfamilie, hvis vogne er placeret tættest på indgangen til pladsen, har altså det flotteste og dyreste materiel. Men familien med de luksusriøse vogne tjener sandsynligvis også godt, fordi deres numre i forestillingen er højt vurderet. Placeringen i rækken af vogne er også udtryk for status i sæsonens cirkussamfund.

Hver befolkningsgruppe på pladsen lever i sit kvarter og krydser kun ind i de andres, hvis der er noget særligt, der skal ordnes. I direktionens og artisternes kvarterer er det liv, som dagen igennem rører sig uden døre begrænset. Der er mænd, som går over pladsen på vej til teltet med familiens rekvisitter. Kvinder, der hænger tøj til tørre. Et par halvstore børn, som leger. Hen på eftermiddagen sætter et par artister sig måske sammen til en snak og en kop kaffe udenfor en af vognene. Men for det meste ligger

direktionens og artisternes del af pladsen stille hen. Beboelsesvognenes døre er lukket, og vinduerne er dækket af gardiner, der skærmer mod nysgerrige blikke.

Anderledes forholder det sig på den side af pladsen, hvor musikerne, teltarbejderne og andre manuelt beskæftigede bor i cirkusets mand-skabsvogne. Når de har pause, står dørene til deres små to-mands værelser som regel åbne. Hvis vejret er godt tilbringer de det meste af den sparsomme fritid udenfor. Alle vasker sig i det fri. Ligesom man spiser og slapper af på vognenes trappetrin.

Direktør- og artistfamilierne lever i deres hjem på hjul, mens mandskabet bor i cirkusets vogne, hvor de blot har en seng og et primusapparat til rådighed. Artisterne rejser for langt de flestes vedkommende i den samme familiegruppe gennem en lang årrække, mens arbejdernes familier befinder sig i deres hjemland mange tusinde kilometer borte. De har kun deres kollegaer at omgås i sommerhalvåret, hvor de arbejder i cirkusverdenen.

Den ideale orden på pladsen med teltet i centrum og de tre kvarterer udenom afspejler en opdeling i cirkussamfundet mellem direktion, artister og arbejdere. En opdeling, som udgør en helhed, der også kommer til udtryk i tilværelsen på pladsen.

Rutinen - gentagelsen og dens ophævelse

Cirkus er som et lille landsbysamfund, der så godt som hver dag flytter, opbygger en by, sælger en forestilling, fremfører forestillingen og river byen ned igen. Denne døgnrytme gennemføres hver dag i det halve år sommersæsonen varer, uanset om solen skinner, eller det hagler. Ligemeget om det er en almindelig tirsdag eller pinsesøndag. Sommersæsonen er lig med en klart differentieret arbejdsdeling og disciplin blandt medlemmerne i det multietniske cirkussamfund.

I et dansk cirkus kan der ofte tælles mellem ti og elleve nationaliter blandt sæsonens ansatte. Direktørfamilien er dansk, mens artisterne har statsborgerskab i lande som f.eks. Tyskland, England, Frankrig, Italien, Spanien og Tjekkoslaviet. Arbejderne kommer typisk fra Polen, men enkelte har hjemme i andre lande som f.eks. Marokko eller Tunesien.

Pladsen genlyder af mange tungemål. Artisternes modersmål er sproget, som tales i den pågældende families hjemland, men de fleste mestrer desuden fem til seks andre sprog mere eller mindre perfekt. Arbejderne taler som oftest kun deres eget lands sprog og ganske lidt enten tysk, engelsk eller fransk. Tysk var i mange år det fælles sprog i cirkus, men idag foregår kommunikationen lige så ofte på engelsk eller fransk.

*Cirkus
Dannebrog.
(Foto:
Anne Marie
Thorup,
Sydhimmerlands
Museum).*

Det er kotume, at hver person har flere ansvars- og arbejdsområder i den daglige drift af cirkus. Opgaverne er bestemt af, om personen er direktionsmedlem, artist eller arbejder. Direktionen består af ejeren, som er direktør, og medlemmer af familien. Grundlæggerne af de eksisterende cirkus i Danmark har alle været medlemmer af gøgler- eller artistfamilier (3).

»Jeg har altid ønsket mig at blive cirkusdirektør. Men vi havde ikke pengene til det, hverken mine forældre eller mig. Så blev jeg jo artist, og så sad det i bagehovedet...Det blev så til, at vi spinkede og sparede, og min kone har altid været med på ideen...Så lykkedes det tilsidst. - De første år var slemme. Andet år var

sparesæson, hvor vi selv i familien lavede syv numre i programmet. Så gik det efterhånden den rette vej, så vi reducerede vores egne numre, og engagerede numre istedet. I de senere mange år er hovedvægten lagt på numre udefra.«
(Dansk cirkusdirektør)

Børn og voksne i en gøgler- eller artistfamilie, som starter eget cirkus, optræder i begyndelsesfasen selv i forestillingen ligesom en hvilken som helst artistfamilie. Tillige udfører de som regel selv det meste af det praktiske arbejde. Når virksomheden så efterhånden er blevet etableret, bliver familiens medlemmer lig med direktionen i cirkus.

Direktionens leder er cirkusdirektøren, som tilrettelægger og engagerer numrene til forestillingen. I nutidens klassiske cirkus er bestemte discipliner lig med forestillingens grundelementer. Den klassiske forestilling indeholder klovne-, heste-, akrobat-, jonglør- og luftnumre.

»Det er næsten ligesom en gryderet, ikke. Du har visse ingredienser, du skal have i for at give retten smag, men smag kan du jo så stimulere eller afkræfte afhængig af, hvad du har oppe i dit hoved, hvordan den ret skal smage. Hvis du laver den, eller jeg laver den, så er det forskellige retter, men alligevel så hedder den det samme. Derfor cirkus - ordet cirkus, det er blevet brugt til så meget, men det skal være den rigtige nerve, der gives for, at cirkus kan blive den ægte vare.«
(Dansk cirkusdirektør)

Hver sæson betyder en helt ny forestilling, som for såvidt er en gentagelse af sidste års forestilling. Men alligevel er gentagelsen ophævet. De enkelte numre, som er engageret og sammensat til en helhed, bærer præg af cirkusdirektørens personlige intentioner om at skabe årets forestilling som en morsom, en dramatisk eller måske en underfundig underholdende oplevelse. Direktørens "fingerspidsfølelse" ved tilrettelæggelsen af programmet har stor betydning både for den enkelte sæsons forløb og for cirkusets egenart.

Der er altid kun én chef i cirkus. Det er direktøren, men ledelsesopgaverne er nøje fordelt mellem direktionens medlemmer. Regnskaberne tager direktøren sig som oftest selv af, mens ægtefællen er kassefører for billet- og kiosksalget. Hvis der er voksne børn, så kan en søn typisk være teknisk

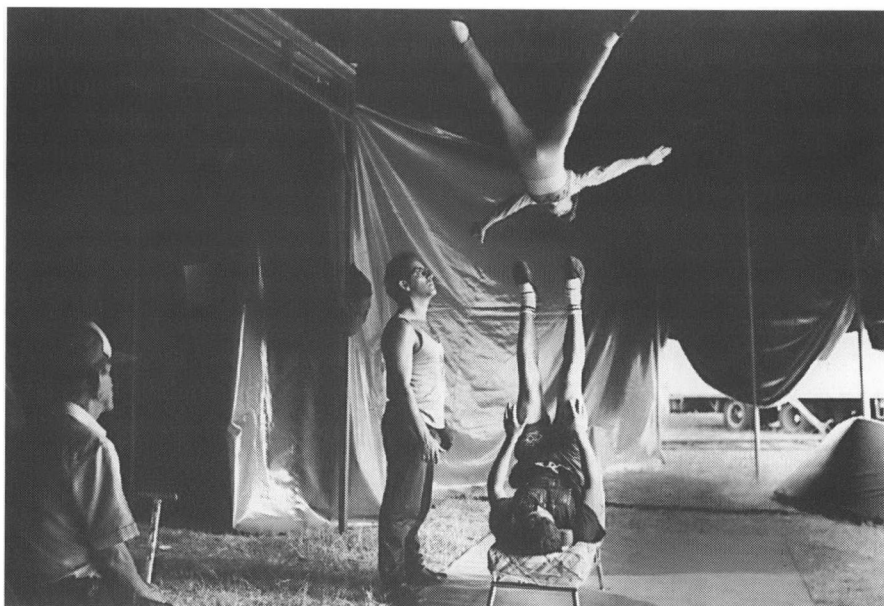
direktør og dermed chef for alt det praktiske arbejde. En datter kan f.eks. være pressesekretær og daglig leder af reklamekolonnen. Tillige optræder en eller flere af direktionens medlemmer i forestillingen. Ligesom i mange andre selvstændige virksomheder deltager hele familien i bestræbelserne på at få virksomheden til at løbe rundt.

Artistfamilierne er ligesom cirkusdirektørfamilien rejsende selvstændige erhvervsdrivende. De har deres egne rekvisitter, kostumer, vogne og eventuelle dyr, som de medbringer og selv tager sig af. Direktionerne og artisterne i de danske cirkus er en del af den europæiske artistverden, hvor man indbyrdes kender hinanden. Mange af familierne er femte eller sjette generation rejsende og optrædende. Det er en selvfølge, at der i dagligdagen ingen skole er. Ligesom der heller ikke er nogen foreninger eller kolleger og naboer, som er de samme gennem mange år. De eneste menneskelige relationer, som er konstante, findes i familigruppen. De mangesidede relationer betyder almindeligvis et meget stærkt – og nødvendigt familie-sammenhold. Man er far, mor og børn og tillige hinandens kollegaer, elever og lærere.

»I begyndelsen er det kun leg...Så begynder jeg at træne lidt med mine sønner kun en time ad gangen med to dage imellem. Men nu må vi træne hver dag - hver eneste dag ...Det er vigtigt at arbejde med det. Du øver og det er godt, men det er svært at vide før det er i cirkus... Til premieren, det var virkelig fantastisk. Da tænkte jeg, det er tre artister, der kommer. Det er første gang, jeg har tænkt det. Det var fantastisk. De kan nå langt.«
(Spansk artist)

De små børn imiterer de voksne i deres leg. De forsøger at presse sig ned i spagat, kaster køller op i luften, eller agerer klovn til stor morskab for de andre børn. Når de bliver større, begynder den egentlige træning.

Hver dag øves akrobatiske grundfærdigheder under kyndig vejledning af barnets far, mens den boglige skolegang er moderens ansvarsområde. Nu om stunder tillægger artistfamilien det almindeligvis stor betydning, at børnene opnår den nødvendige lærdom indenfor læsning, skrivning og regning, men langt den største prioritet har dog forfinelsen af de kropslige færdigheder. Træning, både for børn, unge og voksne, er en konstant bestræbelse på at opnå resultater, der ligger udover den kropslige rutine, som allerede er indarbejdet. Børnene er en del af en kultur, hvor den sublime beherskelse af kroppen er meget vigtig.

Cirkus Arena. (Foto: Torben Christensen).

En del af dem, som vokser op i cirkusverdenen, begynder at optræde allerede som børn. Men de fleste starter idag, når de er blevet teenagere. I ungdomsårene vælger de allerfleste ud fra barndommens træning en disciplin, som de ønsker at arbejde videre med. Den unge pige eller dreng indøver et nummer ofte med sin far som tilrettelægger og lærermester. Det færdige nummer er den unges personlige og kan også anvendes fremover, når den unge stifter egen familie. Tillige føjer det nye nummer endnu et led til familiens repertoire, som helst skal indeholde mellem to og fire forestillingsklare numre.

Blandt numrene, en artistfamilie optræder med, kan der være et eller flere, familien har fundet på og indøvet gennem de sidste mange sæsoner. Der kan dog også, hvad der meget tit er tilfældet, være et nummer, som ned til mindste detalje er gået i arv gennem generationer.

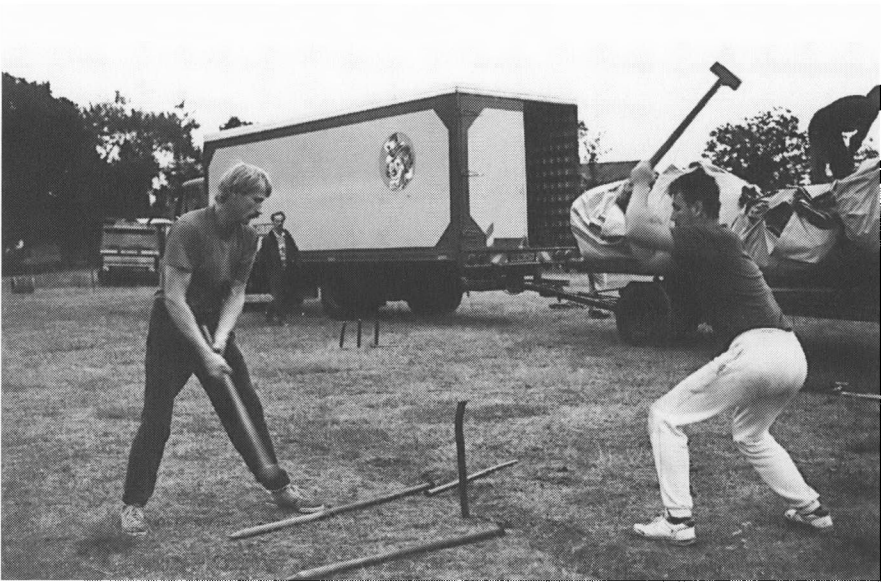
I familien er den interne arbejdsdeling almindeligvis sådan, at kvinden tager sig af husholdningsarbejdet, ligesom design, syning og vedligeholdelse af kostumerne er hendes område. Manden vedligeholder rekvisitter, beboelsesvogne og biler og passer familiens eventuelle dyr. Tillige er det manden der, som nævnt, står for den meget vigtige oplæring og træning af børnene og de unge i familien.

Artistfamilierne er engageret for sæsonen til at udføre numre i forestillingen. Tillige indgår der i deres kontrakter bestemte andre arbejdsopgaver. Det kan være i forbindelse med opstilling eller nedtagning af teltet. Ligesom det kan være at vise publikum på plads eller sælge programmer ved forestillingens start eller lignende. I det daglige er der almindeligvis ingen udenforstående, der giver artistfamilierne ordrer. Familierne kører individuelt til næste plads hver morgen. De, som træner dagligt, møder i manegen om eftermiddagen. De sørger selv for at være klædt om og klar til forestillingen. Både direktionen og artistfamilierne ser sig selv som små selvstændigt fungerende enheder i cirkussamfundets hele.

Det forholder sig anderledes med arbejderne. Det er enkeltpersoner, som er ansat til at udføre det praktiske arbejde i forbindelse med rejsen og opstilling og nedtagning af teltet. Teltmesteren leder arbejdet og giver besked om, hvad der skal gøres fra tidlig morgen til sen aften.

Arbejderne kan inddeles i to grupper. Den ene gruppe er dem, som er ansat til kun at udføre manuelt arbejde. De er teltarbejdere, dyrepassere og elektrikere. Desuden er de cirkustjenere under forestillingen. Den anden gruppe er teltarbejdere og spiller tillige i cirkusorkesteret under forestillingen.

»Min profession er kun at spille, så det vil jeg helst kun. Jeg er uddannet i klassisk musik og har også studeret jazz. Jeg er ikke arbejder og håber

Cirkus Arena. (Foto: Torben Christensen).

ikke at skulle arbejde i cirkus igen, når det her er slut...Jeg vil finde noget, der er bedre for mig uden fysisk arbejde. Jeg blev tvungen af min livssituation til at komme til cirkus...Det er sikkert, jeg ikke vil blive i Polen. Der er ingen penge for musikere. Jeg vil gerne kunne tjene noget.»
(Polsk cirkusarbejder og - musiker)

De, som spiller i orkesteret, er næsten alle konservatorieuddannede i Polen. Mens de, der udelukkende udfører det manuelle arbejde kan være landmænd, industriarbejdere eller håndværkere i deres hjemland. Fælles for dem alle er, at de tjener forholdsvis godt i forhold til, hvad det er muligt at opnå i deres hjemlande. Fælles er også de meget lange arbejdsdage. Desuden har de ligesom alle de øvrige i cirkus ingen fridage i det halve år, sæsonen varer.

Arbejderne og musikerne er kun i cirkusverdenen for en kortere periode af deres liv. Det kan være en enkelt eller flere sæsoner. De er »private«, som arbejder i cirkus for at tjene penge. Cirkus er ikke et miljø, de kommer fra, og for langt de flestes vedkommende heller ikke et sted, de bliver.

Det omrejsende cirkusfolk lever ikke som en stor homogen familie i et kontinuerligt fællesskab. Det er derimod et differentieret samfund, hvor hver gruppe har sine arbejdsopgaver, sfærer og måder at leve på. Det

arbejdsfællesskab, som direktionen, artistfamilierne og arbejderne bliver en del af, eksisterer kun i det halve år sommersæsonen varer. Umiddelbart efter sæsonens afslutning i det tidlige efterår rejser de fleste af arbejderne og musikerne til deres hjemlande. Artistfamilierne rejser videre – forhåbentlig til andre engagementer – mens direktionen er travlt beskæftiget med at tilrettelægge både den kommende vintersæsons optræden og næste sommersæson.

Foråret er hele tiden lige om hjørnet. Cirkus bevæger sig igen ud på landevejene til pladser over det ganske land. Forestillingens helhed er en anden end sidste år, ligesom de fleste af numrene og personerne er det. Men derudover er det meste ligesom forrige sæson. En tilværelse, der kan synes som en tur fra mål til mål, og dog mere end noget andet er en tilstand og livsmåde.

Kildemateriale:

Udskrift af 26 interviews med samtlige personalekategorier i cirkus. Fotoserie med 650 billeder registrerede i serier, som dokumenterer døgnets forløb i sommersæsonen. To feltrapporter fra henholdsvis Cirkus Dannebrog og Cirkus Arena. Materialet er arkiveret på Sydhimmerlands Museum.

Noter:

1 Artiklens kildemateriale er en dokumenterende indsamling med titlen "Cirkus som arbejdsplads", der blev igangsat af Sydhimmerlands Museum/Cirkus-museet i Rold i 1992 med støtte fra Statens Museumsråds rådighedssum. I de forløbne år er der blevet arbejdet ialt otte måneder med indsamlingen i Cirkus Arena og Cirkus Dannebrog. Arbejdet har vekslet mellem perioder med feltarbejde og perioder med bearbejdning af det indsamlede materiale. Med det valgte tema er sat fokus på organisationen i cirkus, men samtidig har arbejdet med den første afgrænsede temaundersøgelse af dagligliv i to af nutidens danske cirkus afstukket andre temaer, som det vil være relevant at arbejde videre med i de kommende år. Vigtigst er det gensidige forhold til - og betingelserne fra - det omgivende samfund. 2 Der findes naturligvis både mindre og større telte. Generaliseringen henviser, ligesom de øvrige i artiklen, til fællestræk som har kunne iagttages ved feltarbejdet i de to nævnte cirkus. 3 Hermed menes de danske cirkus, som i en årrække har rejst som professionelle. Det er Cirkus Dannebrog, Cirkus Arena, Cirkus Benneweis og Cirkus Arly. M.h.t. de to sidstnævnte cirkus, så arbejdes der på at skaffe midler til suppleringsfeltarbejde.

Et udvalg af den litteratur, som har været anvendt i forbindelse med feltarbejdet:

Cederberg, Christer: Cirkusliv. Södertälje 1981.

Enevig, Anders: Cirkus i Danmark I - III. København 1982.

Levy, Pierre Robert: Les clowns et la tradition clownesque. Sorvilier 1991.

Lorenzen, Jørgen: Hvad er cirkus. Skippershoved 1991.

Møller Madsen, Kurt: Cirkus. Ebeltoft 1964.
Saltarino Signor: Artisten. Leipzig 1987.
Wichmann, Søren: Sprog og rumlig orientering i livsverdenen.
I: Rum, Tidsskriftet for antropologi nr. 30. København 1994.
Wählberg, Per Arne: Cirkus i Sverige. Stockholm 1992.

Summary:

The road and the Ring – a sketch of daily life in Circus

The circus performance is the smell of saw dust, colorful entertainment and lively music. The rationality is suspended and the audience is guided into an experience of beauty, laughter and thrills. It is a form of entertainment that has been a part of our culture for more than hundred of years. However, Circus life – as it is lived when the spotlights are out – is lesser known.

The article offers a view of circus life with the road and the ring as the two spaces for daily life during the summer season. The site of the ring and the enclosed circus area changes constantly with the daily journey. However, paradoxically enough the circus site is invariably the same. The ideal spacial order of the circus site mirrors the structure of the circus society with management, acrobats and workers assuming their well-defined positions.

The article provides an insight into the norms and ways of life of the traveling circus people. The source material is derived from a study initiated by the Southhimmerland Museum/The Circus Museum at Rold with financial support from the foundation of Statens Museumsnævn (The State Board of Museums). The material consists predominantly of interviews, photo documentation and field reports from Cirkus Dannebrog and Cirkus Arena though periodic field-work during the period 1992 to 1995.